

УДК 336.225.673

ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ: СУТНІСНО-ЗМІСТОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ*Шевчук О. А.*

У статті досліджено визначення сутності і різновидів податкового контролю, його складових і функціонального призначення, принципів організації і співвідношення з державним фінансовим контролем. Пропонується авторське визначення податкового контролю.

Ключові слова: контроль, податковий контроль, державний фінансовий контроль

В умовах нестачі фінансових ресурсів на рівні держави, суб'єктів господарювання і домогосподарств, незадовільного наповнення державного і місцевих бюджетів, бюджетів загальнодержавних спеціалізованих фондів, низької податкової культури особливої уваги потребує вдосконалення, підвищення дієвості й ефективності податкового контролю. Питанням податкового контролю присвячено роботи С. Богачова, О. Жигаленко, Т.Кравцової, І.Литвинчук, Г.Нестерова, О. Ногіної, Л. Сибагатуліної, Ю.Соловйової, Д.Французова, А.Чередніченко, Л.Черномордова, Т.Шашкової та ін. Однак, проблематика податкового контролю розглядається дослідниками неоднозначно. Стосовно цього існують діаметрально протилежні погляди. Одні дослідники вважають, що податковий контроль є неодмінною складовою державного фінансового контролю, інші – самостійним видом контролю. Крім того, одні автори ототожнюють податкову перевірку і податковий контроль, інші зазначають підпорядкований характер цих понять. Дискусійним залишаються і питання щодо сутності і функціонального призначення, мети і завдань, а також принципів організації податкового контролю. Ось чому подальших досліджень потребує визначення сутності і різновидів податкового контролю, його складових і функціонального призначення, принципів організації і співвідношення з державним фінансовим контролем.

Мета статті полягає в уточненні сутності і змістовних характеристик податкового контролю.

На думку Г.Нестерова, особливості здійснення податкового контролю поза рамками державного фінансового контролю і виокремлення його в самостійний вид контролю, вимагає розробки спеціальних методик його проведення залежно від виду податку, об'єкта оподаткування, податкової бази та інших елементів. При цьому теоретичного обґрунтування потребує визначення сутності податкового контролю, форм і методів його здійснення, з'ясування впливу податкового контролю на ефективність суспільного виробництва, зміну податкової бази і економічну безпеку країни. Ним пропонується в теорії податкового контролю виокремити інститути, які з економіко-правових позицій найбільш повно розкривають його сутність і зміст. Причому він наголошує на характері відповідних відносин, зазначаючи, що в ході податкового контролю виникають відносини, які є складовою частиною податкових економіко-правових відносин, котрі мають особливі ознаки [10].

Натомість С.Богачов вважає, що діяльність податкових органів з організації податкових перевірок є активним блоком в системі фінансового контролю загалом [1]. Ю.Соловйова називає податковий контроль спеціальним видом державного фінансового контролю [15]. І.Литвинчук і Н.Бурківська говорять про державний контроль в сфері оподаткування [6], а Д.Французов – про державний податковий контроль і державний контроль податкових органів в системі макроекономічного регулювання [16]. Наводиться також визначення податкового контролю як спеціалізованого (лише стосовно податків і зборів) надвідомчого державного контролю [2].

На наш погляд, податковий контроль слід розглядати як неодмінну і дуже важливу складову як державного, так і внутрішньокорпоративного фінансового контролю і самоконтролю домогосподарств.

Загалом податковий контроль розглядають в економічній літературі, як функцію або елемент державного управління економікою і як особливу діяльність із дотримання податкового законодавства [6]; складову державного регулювання трансформаційної економіки [17]; основний елемент організації і дієвості податкової системи та головний інструмент державного фінансового контролю.

лю [18, с.57]; складну управлінську систему [4]; елемент управління оподаткуванням [14]; функціональний елемент податкового процесу [11]; якісно нове явище, яке знаходиться на перетині численних процесів (економічних, правових, державного регулювання фінансових і інформаційних потоків) [19]; особливу сферу діяльності, де відбувається взаємодія матеріальних і фінансових відносин у рамках єдиного товарно-грошового комплексу держави [16].

За визначенням Г.Нестерова, податковий контроль є частиною податкової системи (підсистеми), що включає взаємопов'язані елементи, які забезпечують її стійке функціонування і вирішення поставлених завдань, інститути і механізми, нормативно-правову базу, економічні відносини, органи (суб'єкти), котрі здійснюють податковий контроль, форми і методи його організації [10].

В інтерпретації Д.Реви, податковий контроль є одним із видів фінансового контролю, що здійснюється у сфері державного управління оподаткуванням, який становить собою діяльність уповноважених державою суб'єктів по встановленню стану виконання вимог чинного податкового законодавства особами, на яких покладено обов'язок щодо обчислення, сплати, утримання та перерахування податків, зборів (обов'язкових платежів), виявленню відхилень у їх діяльності від встановлених вимог, їх припинення й усунення, а також по відновленню порушених прав держави та територіальних громад на своєчасне і повне одержання відповідних сум податкових платежів і недопущенню таких порушень у майбутньому [13]. Однак, на наш погляд, за такого підходу ігноруються такі важливі аспекти податкового контролю, як внутрішній контроль корпорацій і самоконтроль домогосподарств і приватних підприємців за формуванням бази оподаткування і правильністю сплати належних податків, обов'язкових зборів і платежів.

С.Богачов, визначаючи поняття податкового контролю, виходить з його сутності не лише як інструмента нагляду за тим, наскільки суб'єкти податкової діяльності виконують свої зобов'язання перед державою, не як набору прийомів і способів, за допомогою яких компетентні органи забезпечують дотримання податкового законодавства, а як сукупності відносин, за яких і об'єкти і суб'єкти контролю несуть відповідальність за дотримання чинного законодавства, за виконання своїх зобов'язань. При цьому держава, як суб'єкт контролю, здійснює свою податкову діяльність, використовуючи певні (правові і неправові) методи [1]. Водночас, на нашу думку, дане визначення обмежується виключно правовим аспектом податкового контролю, не розкриваючи належним чином всю сукупність притаманних цьому процесу відносин, серед яких, насамперед, слід виокремити економічні (фінансові, податкові) відносини.

Д.Французов вважає, що державний податковий контроль – це інститут суспільного (державного) сектора, що забезпечує контроль за процесом формування і використання державних (включаючи муніципальні) фінансових коштів і матеріальних засобів, що здійснює аналіз ефективності використання державних ресурсів усіх видів, здатний законними шляхами захищати фінансові інтереси своєї держави та її громадян, стимулювати більш ефективне використання державних і муніципальних коштів [16]. Поряд з цим, він зазначає державний податковий контроль є реалізацією права держави захищати фінансові інтереси держави в частині формування доходів державного бюджету і бюджетів державних позабюджетних фондів, а також фінансові інтереси суб'єктів господарювання за допомогою податкового регулювання через систему законодавчих, організаційних, адміністративних і правоохоронних заходів. Водночас, за достатньої повноти наведеного визначення, воно все ж таки випускає з виду такий важливий в умовах демократизації суспільства різновид фінансових інтересів, як фінансові інтереси територіальних громад, пов'язані з формуванням і використанням коштів місцевих бюджетів.

О.Жигаленко, з огляду на його мету, тлумачить податковий контроль як організацію контрольної діяльності з виконання податкових зобов'язань, запобігання та припинення податкових правопорушень і відшкодування втрат бюджету, понесених через недотримання цих вимог в рамках реалізації встановлених заходів відповідальності [4]. Проте, не можна обмежувати податковий контроль лише бюджетною сферою.

А.Чередніченко наголошує на системності поняття “податковий контроль”, що проявляється у тісній взаємодії і нерозривній єдності контролюючого та підконтрольного суб'єктів, предмета контролю, об'єктів і контрольних дій для досягнення основної мети контролю – наповнення бюджетів

усіх рівнів і державних цільових фондів. В її баченні податковий контроль є системою дій та заходів в управлінні фінансами країни, які спрямовані на забезпечення додержання суб'єктами господарювання чинного законодавства з оподаткування з метою наповнення фінансовими ресурсами бюджетів усіх рівнів і державних цільових фондів [17]. Причому складові системи податкового контролю, на її думку, мають визначатись таким чином (табл.1).

Однак, на наш погляд, за зазначеного підходу серед контролюючих суб'єктів (суб'єктів контролю) відсутні корпорації і домогосподарства, а серед підконтрольних суб'єктів (суб'єктів контролю) – фізичні особи – платники податків, котрі не є суб'єктами господарювання.

Більш повно сутність податкового контролю тлумачиться як діяльність податкових органів щодо спостереження за відповідністю процесу організації платниками податків обліку об'єктів оподаткування, методики обчислення й сплати податків і податкових платежів за чинними нормативно-законодавчими актами сфери оподаткування, виявлення відхилень, допущених у ході виконання норм податкового законодавства, та визначення впливу наслідків порушень на податкові зобов'язання [3, с.56]. Однак, на думку Ю.Соловйової, така позиція є достатньо спірною через те, що податковий контроль фактично пов'язаний з податковим органом. Навряд чи визначення податкового контролю логічно більше пов'язувати з діяльністю тільки цих організацій. Так, безумовно, вони є основними. Проте виникає питання, що здійснює контроль за нарахуванням, стримуванням ПДВ при перетинанні митного кордону України, коли необхідно сплатити ПДВ чи акцизний збір. Представляється, що основним критерієм визначення має бути об'єкт контрольних дій – система обов'язкових платежів в Україні [15].

Таблиця 1

Визначення понятійного апарату системи податкового контролю

Термін	Визначення
Контролюючий суб'єкт (суб'єкт контролю)	Орган (органи) контролю, які відповідно до чинного законодавства мають повноваження для здійснення контролю (податкові органи різних рівнів, митні органи, установи Пенсійного фонду), що спрямовують контрольні дії на діяльність фізичної чи юридичної особи (осіб) — платника певних податків — з метою реалізації основної функції податків — наповнення бюджетів усіх рівнів та державних цільових фондів
Підконтрольний суб'єкт (суб'єкт контролю)	Фізична чи юридична особа (особи) — платники податку, на результати фінансово-господарської діяльності яких зорієнтовані контрольні дії, спрямовані на встановлення відповідності вимогам чинного законодавства показників, на підставі яких визначено та відображено у звітності дані про розміри певних податків до сплати та про фактичну сплату за відповідний звітний період
Контрольні дії	Дії контролюючого суб'єкта, спрямовані на встановлення відповідності показників податкової звітності контрольованого платника податку (підконтрольного суб'єкта) вимогам чинного законодавства з оподаткування тими податками, які стали предметом перевірки за певний період господарської діяльності, здійснення інших дій, безпосередньо пов'язаних з виконанням платником своїх податкових зобов'язань (постановка на облік в органах податкової служби, складання та подання податкової звітності тощо).
Предмет контролю	Задokumentовані та відображені в податковому обліку й звітності результати фінансово-господарської діяльності підконтрольного суб'єкта за відповідний період, які підлягають контролю (перевірці) у зв'язку зі справлянням податків та на які спрямовано контрольні дії
Об'єкт контролю	Відповідні об'єкти оподаткування платників податків, визначені чинним законодавством (доходи, прибуток, обсяги реалізації, обороти з реалізації, митна вартість тощо), за результатами фінансово-господарської діяльності підконтрольного суб'єкта за період, що підлягає контролю

На необхідності досягнення ефективності податкової системи акцентує увагу в своєму визначенні податкового контролю Л.Сибатуліна, яка під останнім розуміє діяльність уповноважених державних органів, що забезпечують у рамках законодавства виконання зобов'язань платників по-

датків по платежах і ефективність функціонування податкової системи. Дане уточнення дозволяє відслідковувати двоєдиний, тотожний прояв функцій оподаткування: фіскальної і регулюючої. Одночасна реалізація цих функцій забезпечує оптимальне співвідношення вимог до поведінки податкових органів і платників податків [14].

Зазначається також, що податковий контроль є системою дій податкових й інших державних органів з нагляду за виконанням фіскально зобов'язаними особами (насамперед, платниками податків і зборів, податковими агентами, кредитними організаціями) норм податкового законодавства, що є одним з етапів оподаткування. В широкому розумінні податковий контроль спрямований на забезпечення правильного обрахування, своєчасного і повного внесення податків і зборів до бюджету (державних позабюджетних фондів) [9].

Деяко спрощеним є визначення сутності податкового контролю, що міститься і в законодавчих актах. Так, за Податковим кодексом Росії, податковим контролем є діяльність уповноважених органів по контролю за дотриманням платниками податків, податковими агентами і платниками зборів законодавства про податки і збори в порядку, встановленому цим кодексом [8].

Податковий кодекс Республіки Білорусь визначає податковий контроль як систему заходів з контролю за виконанням податкового законодавства, що здійснюється посадовими особами податкових органів у межах їх повноважень засобами обліку платників (інших зобов'язаних осіб), податкових перевірок, опитування платників та інших осіб, перевірки даних обліку та звітності, огляду рухомого та нерухомого майна, приміщень та територій, де можуть знаходитися об'єкти, що підлягають оподаткуванню або використовуються для отримання прибутку, та в інших формах, передбачених податковим або іншим законодавством [7].

Згідно з Податковим кодексом України, податковий контроль - система заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи. При цьому податковий контроль у частині здійснення заходів, що вживаються митними органами з метою перевірки правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, є складовою частиною митного контролю [12].

В кодексі зазначається, що податковий контроль здійснюється шляхом: ведення обліку платників податків; інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної податкової служби; перевірок та звірок відповідно до вимог цього кодексу, а також перевірок щодо дотримання законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи (органи державної податкової служби – щодо податків, які справляються до бюджетів та державних цільових фондів, а також стосовно законодавства, контроль за дотриманням якого покладається на органи державної податкової служби; митні органи – щодо мита, акцизного податку, податку на додану вартість, інших податків, які відповідно до податкового законодавства справляються у разі ввезення (пересилання) товарів і предметів на митну територію України або територію спеціальної митної зони або вивезення (пересилання) товарів і предметів з митної території України або території спеціальної митної зони), у порядку, встановленому законами України, що регулюють відповідну сферу правовідносин).

З урахуванням вищезазначеного, на думку автора, під податковим контролем слід розуміти діяльність уповноважених державою органів по контролю за дотриманням платниками податків, податковими агентами і платниками зборів і обов'язкових платежів правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків, зборів і обов'язкових платежів до бюджету і державних спеціалізованих фондів, а також внутрікорпоративну контрольну діяльність за формуванням бази оподаткування (сплати обов'язкових платежів і зборів) і виконання фіскальних зобов'язань з метою збалансування інтересів учасників податкових відносин, контролю за реалізацією підконтрольними суб'єктами своїх прав, зниження податкових ризиків держави, територіальних громад, господарюючих суб'єктів і населення, виявлення порушень податкового законодавства, запобігання їх виникненню, підвищення податкової культури і дисципліни платників податків (обов'язкових зборів і платежів).

Немає однозначного розуміння й функціонального призначення податкового контролю. Так, скажімо, Л.Чорномордов підкреслює, що податковий контроль реалізує головну функцію податків – фіскальну. Він є її носієм, а економічна функція проявляється через механізм головної, фіскальної, функції. Ступінь прояву економічної функції залежить від того, як здійснюється збір податків [18].

С.Богачов вважає, що здійснюючи характерну функцію контролю за дотриманням податкового законодавства, податковий контроль зачіпає різні сторони життєдіяльності держави і суспільства, у зв'язку з чим теоретичні і практичні аспекти податкового контролю набувають все більшого значення [1].

Як зазначає Г.Нестеров, концептуально податковий контроль виступає як процес реалізації продуктивної функції податкової системи через функції системи (інститути) податкового контролю. Таким чином, система податкових відносин є частиною фінансових відносин, пов'язаних з перерозподілом ВВП, в тому числі в інтересах економічної безпеки, проявляє свої функції в межах потоку грошових коштів зі сфери “бізнес” в сферу “бюджет”. Це її трансфертна здатність визначається як фіскальна функція податкового контролю, що діє незалежно від рівня розвитку економіки. Крім того, цей дослідник виокремлює й такі функції податкового контролю, як контрольна, конституційна, координуюча і правова [10].

На нашу думку, з таким визначенням не можна погодитися повною мірою, оскільки, по-перше, зазначений дослідник штучно звужує потік грошових ресурсів лише в межах бізнес - бюджет, випускаючи з виду таке важливе джерело поповнення місцевих і державного бюджету, як прибутковий податок з громадян, що сплачується за рахунок фінансів домогосподарств, а також не враховуючи сплату податків різного роду державними установами. По-друге, навряд чи можна погодитися з твердженням щодо фіскальної функції податкового контролю, оскільки остання в цілому за своєю природою притаманна безпосередньо податкам, обов'язковим зборам і платежам, а не контрольній складовій податкової системи. В цьому плані, на наш погляд, доцільно вести мову саме про контрольну функцію. Так саме викликає сумнів і правомірність виокремлення конституційної, координуючої і правової функцій податкового контролю.

А.Чередніченко видокремлює такі функції податкового контролю, як функцію прогнозування, аналітичну, нормативну, управлінську, координаційну і профілактичну [17]. Однак, навряд чи можна вважати функцію прогнозування, аналітичну, нормативну функціями саме податкового контролю.

На наш погляд, з огляду на вищевикреслену природу податкового контролю, правомірно, поряд з традиційно вживаними, акцентувати увагу і на таких його функціях, як політико- і безпекозабезпечуюча. Сутність першої полягає в реальному впливі податкового контролю на реалізацію фінансової, грошово-кредитної, бюджетної і податкової політик, а другої – на забезпечення національної безпеки загалом і фінансової безпеки держави й її регіонів зокрема.

Принципи організації податкового контролю можна поділити на загальні і специфічні [10]. До першої групи входять загальні принципи контрольної діяльності: безплатність здійснення, правомочність, професіоналізм, визначеність предмета контролю, координація і взаємодія органів контролю, повнота, превентивність.

До специфічних принципів організації податкового контролю належать: дотримання процесуальної форми, презумпція невинності платника податків, презумпція правоти платника податків, дотримання податкової таємниці, забезпечення оптимального поєднання фіскальної і регулюючої спрямованості податкового контролю (принцип недопущення завдання шкоди платнику податків).

О.Жигаленко виокремлює три групи принципів податкового контролю: 1) загальні принципи, які відповідають нормам правової діяльності країни; 2) спеціальні принципи здійснення податкового контролю; 3) спеціальні принципи організації податкового контролю [4].

На думку І.Литвинчук і Н.Бурківської, серед принципів податкового контролю [6]: чітке законодавче визначення повноважень, меж та способу здійснення податкового контролю; встановлення прозорого правового статусу учасників контрольної діяльності; достатній рівень урегульованості процедурно-процесуальної регламентації контрольної діяльності; встановлення різних адміністративних процедур податкового контролю відповідно до його напрямків; здійснення податкового

контролю відповідно до чітко визначених цілей, завдань, форм та термінів контролю.

Т.Кравцова вважає, що метою податкового контролю є встановлення достовірності даних про повноту, своєчасність, реальність виконуваних господарських операцій, а також законність дій, виконуваних посадовими особами юридичних осіб і фізичними особами – платниками податків, виявлення порушень норм чинного законодавства та вжиття заходів по усуненню допущених порушень і недоліків, включаючи притягнення до відповідальності посадових осіб за порушення законності[5]. Однак, на думку автора, крім вищезазначеного, податковий контроль має бути спрямований не лише на з'ясування існуючих недоліків, проблем і невирішених питань, а й запобігати їх виникненню.

На думку С.Богачова, поняття “податковий контроль” і “податкова перевірка” не є тотожними, оскільки податковий контроль має більш широким, тому що включає в себе податкову перевірку, а також й інші форми такого контролю. Водночас, у системі податкового контролю, що складається з багатьох ланок і має різні напрями його реалізації, податкові перевірки є найзначущим й найскладнішим інструментом, що посідає в системі податкового контролю особливе місце. Будучи найбільш жорсткою і значимою формою податкового контролю податкова перевірка найбільш чітко і рельєфно відображає як особливості податкового контролю загалом, так і проблемні питання, пов'язані зі здійсненням цієї функції з боку держави [1].

Важливими ознаками організації податкового контролю є його ефективність і якість. Якість податкового контролю характеризується рівнем, повнотою, достатністю, порядком виконання податковими інспекторами як суб'єктами контролю роботи із забезпечення його цілей, реалізації окремих процедур [6].

ВИСНОВКИ

Податковий контроль є складним багатовимірним процесом, а відтак забезпечення його дієвості і ефективності значною мірою можливе за уточнення його теоретико-методологічних і розроблення конкретних рекомендацій щодо вдосконалення проведення різнопланових контрольно-ревізійних, контрольно-аналітичних і експертних заходів у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богачев С.И. Налоговый контроль в Республике Казахстан и направления его совершенствования: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 – финансы, денежное обращение и кредит / С.И.Богачев. – Караганда, 2006. – 31 с.
2. Брызгалин А.В. Правовое значение процедурных аспектов при осуществлении налогового контроля и при производстве по делам о налоговых правонарушениях /А.В. Брызгалин // Федеральный арбитражный суд Уральского округа. Практика. Комментарии. Обзоры. – 2002. – № 2.
3. Буряк П.Ю. Податковий контроль : підручник. / П.Ю.Буряк, Б.А.Карпінський, Н.С.Залуцька, В.З. Білінський – К.: Хай-Тек Прес, 2007. – 608 с.
4. Жигаленко О.В. Ефективність податкового контролю в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит/О.В. Жигаленко. – К., 2009. – 24 с.
5. Кравцова Т.М. Організаційно-правові проблеми удосконалення законодавства України про податковий контроль / Т.М.Кравцова // Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство. – 2004. – Вип. 227. – С.92-96.
6. Литвинчук І.В. Податковий контроль: напрями удосконалення / І.В.Литвинчук, Н.М.Бурківська // Вісник ЖДТУ. – 2009. – № 2 :[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ztu.edu.ua/ua/science/publishing/visnik/>
7. Налоговый кодекс Республики Беларусь :[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tamby.info/kodeks/nk.htm>.
8. Налоговый кодекс РФ :[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nalkodeks.ru/>
9. Налоговый контроль :[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://partnerstvo.ru/lib/pravo/node/>

10. Нестеров Г.Г. Развитие механизмов налогового контроля в системе обеспечения экономической безопасности России: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 – финансы, денежное обращение и кредит / Г.Г.Нестеров. – М., 2009. – 26 с.
11. Ногина О.А. Налоговый контроль: вопросы теории: учеб. пособие. – СПб.: Питер, 2002. – 160 с.
12. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI:[Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
13. Рева Д.В. Правове регулювання податкового контролю в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / Д.В.Рева. – Харків: НЮАУ, 2005. – 20 с.
14. Сибатуллина Л.Р. Совершенствование налогового контроля в современных условиях: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 – финансы, денежное обращение и кредит / Л.Р. Сибатуллина. – Екатеринбург, 2008. – 27 с.
15. Соловйова Ю.О. Податковий контроль як спеціальний вид державного фінансового контролю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=250.
16. Французов Д.В. Организация налогового контроля в системе государственного регулирования: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 – экономика и управление народным хозяйством / Д.В.Французов. – М., 2008. – 23 с.
17. Чердніченко А.П. Податковий контроль в умовах трансформаційної економіки України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит/ А.П. Чердніченко. – Одеса, 2005. – 20 с.
18. Черномордов Л.И. Организационно-правовые методы и формы осуществления налогового контроля / Л.И.Черномордов // Культура народов Причерноморья. Серия экономическая. – 2008. – № 144. – С.57-61.
19. Шашкова Т.Н. Совершенствование системы планирования налогового контроля организаций: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 – финансы, денежное обращение и кредит /Т.Н.Шашкова. – М., 2007. – 24 с.